

Lausunto

15.04.2024

Asia: VN/30101/2021

Lausuntopyyntö virkarikossäännösten uudistamista koskevista selvityksistä

Onko muutoksia tapahtunut siinä, missä laajuudessa rikosoikeudellinen virkavastuu on katsottava tarpeelliseksi?

Vastaus

Juristiliitto – Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua virkarikossäännösten uudistamista koskevista selvityksistä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Juristiliitto toteaa, että kysymys virkavastuusta on laaja ja moniulotteinen, eikä sitä koskevia ratkaisuja tule tehdä vain yhdestä näkökulmasta käsin. Muistiossa todetaan, että "Virkavastuun voidaan katsoa käsittävän rikosoikeudellisen, vahingonkorvausoikeudellisen ja hallinnollisessa menettelyssä toteuttavan vastuun. Edellä mainitusta tehtävänannosta seuraa, että virkavastuun muita kuin rikosoikeudellisia ilmenemismuotoja käsitellään arviomuistiossa ainoastaan siltä osin kuin tätä pidetään rikosoikeudellisen arvioinnin kannalta tarpeellisena".

Juristiliiton näkemyksen mukaan rikosoikeudellista vastuuta tulisi käsitellä nimenomaisesti yhteydessä kaikkiin virkavastuuseen liittyviin lähtökohtiin: vastuun rajat olisi pyrittävä määrittelemään mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja niin, että vastuu on oikeasuhtaista, ennalta-arvattavaa ja mahdollisten eri sanktioiden tai toimenpiteiden väliset rajat ovat selvät ja niiden päällekkäinen soveltaminen on tarkasti säänneltyä.

Juristiliitto toteaa myös, että rikosoikeudellista virkavastuuta tulee käsitellä erityisesti yhteydessä vahingonkorvausvastuuseen, jossa työnantajana toimivan julkisyhteisön vahingonkorvausvelvollisuutta arvioidaan tarkemmin. Rikosoikeudelliseen vastuuseen liittyy usein vastuu rikoksella aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta. Samalla kun rikosoikeudellisen vastuun ulottuvuutta arvioidaan, on arvioitava myös sitä, miten aiheutuneiden vahinkojen korvaamista suhteessa virkatehtävää hoitavan ja hänen työnantajansa välillä säännellään. Tällä kysymyksellä on merkitystä erityisesti esimerkiksi tuottamuksellisten virkarikosten osalta, joissa usein kysymys on

tosiasiassa työnantajan vastuulla olevista puutteellisista työskentelyedellytyksistä. Näiden osalta työnantajan vastuu vahinkojen korvaamisesta tulee olla ensisijaista ja yksinomaista. Lisäksi vastuu tulee kohdentaa oikein työnantajaan ja samalla varmistaa, että oikeudenloukkauksen kärsijällä on riittävät suojakeinot loukkausta vastaan kyseistä työnantajaa kohtaan.

Har det skett ändringar i fråga om behovet av omfattningen av straffrättsligt tjänsteansvar?

Svaran

-

Tuleeko rikosoikeudellisessa virkavastuussa säilyttää laaja ja suppea virkavastuu, vai tuleeko virkavastuun eri henkilöryhmissä olla yhtä laajaa?

Vastaus

Juristiliitto kannattaa sitä, että henkilöryhmissä virkavastuusäntely on yhtenäistä. Muunlaiset ratkaisut voivat johtaa yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisiin tilanteisiin tai käytäntöihin, joilla vastuuta pyritään supistamaan.

Bör inom straffrättsligt tjänsteansvar bibehållas bredd och snävt tjänsteansvar eller bör tjänsteansvaret i olika persongrupper vara lika omfattande?

Svaran

-

Tuleeko rikosoikeudellisen virkavastuun aineellisena keskeisperusteena julkisen vallan käyttämisen (RL 40:11 5 kohta) sijaan olla julkisen hallintotehtävän/julkisen tehtävän hoitaminen?

Vastaus

Juristiliitto yhtyy siihen näkemykseen, että rikosoikeudellisen virkavastuun tulee kattaa julkisen hallintotehtävän hoitamisessa tehdyt rikokset, kuitenkin huomioituna tässä lausunnossa muutoin esiintuodut ongelmat rikosoikeudellisen vastuun rajaamisessa vain tahallisiin rikoksiin.

Bör den materiella centralgrunden för det straffrättsliga tjänsteansvaret i stället för utövning av offentlig makt (SL 40:11 5 punkten) vara skötseln av offentlig förvaltningsuppgift/offentligt uppdrag?

Svaran

-

Huomioita rikosoikeudellisen virkavastuun henkilöryhmistä?

Vastaus

Juristiliitto toteaa, että uudistuksen yhteydessä tulee nostaa esiin sitä seikkaa, että virkavastuu korostuu tehtävissä, joissa tehdään yksittäisiä kansalaisia koskevia päätöksiä. Näiden henkilöryhmien toimintaan, kuten esimerkiksi tuomioistuinten lainkäyttöön, liittyy erittäin ankaran rikosoikeudellisen vastuun lisäksi huomattavan tarkka valvonnallinen elementti muun muassa laillisuusvalvojen toimesta. Seuraamusjärjestelmä on jo yksinomaan valvonnallisen elementin vuoksi tosiasiaassa merkittävästi ankarampi kuin yhdelläkään muulla ammattiryhmällä.

Juristiliitto toteaa, että myös tätä vastuun kohdentumista tulee selvittää tarkemmin asian jatkovalmistelussa. Tällä hetkellä esimerkiksi järjestelmien toimimattomuudesta tai liiallisesta työkuormasta johtuvat huolimattomuusvirheet johtavat ankaraan rikosoikeudelliseen vastuuseen yhden ryhmän, tuomareiden, osalta. Tällaiseen vastuuseen ei vastaavista virheistä päädytä sellaisen julkisen tehtävän hoitamisessa, jossa virhe ei johda yksittäiseen kansalaiseen kohdistuvaan oikeudenloukkaukseen. Tilanne johtaa tietenkin sekä kohtuuttomiin rikosoikeudellisiin vastuukysymyksiin, mutta toissijaisesti vaikuttaa myös esimerkiksi tuomioistuinuran houkuttelevuuteen. Tilanteeseen on löydettävä ratkaisu esimerkiksi tuottamuksellisesta rikosvastuusta luopumisen kautta – ja samalla varmistamalla, että julkisyhteisöllä on korvausvastuu näin aiheutetuista virheistä.

Observationer gällande persongrupperna av straffrättsligt tjänsteansvar?

Vastaus

-

Voitaisiinko rikosoikeudellisen virkavastuusäntelyn rakennetta kehittää huomioon ottaen rikosoikeudellinen laillisuusperiaate?

Vastaus

-

Kan strukturen hos den straffrättsliga tjänsteansvarsregleringen utvecklas under beaktande av den straffrättsliga legalitetsprincipen?

Svaran

-

Näkemyksenne rikoslain ulkopuolisista rikosoikeudellista virkavastuuta koskevista säännöksistä?

Vastaus

-

Er åsikt om de straffrättsliga tjänsteansvarsreglerna utanför strafflagen?

Vastaus

-

Mahdollisia kehittämistarpeita rikoslain yksittäisissä virkarikossäännöksissä?

Vastaus

-

Eventuella utvecklingsbehov beträffande strafflagens enskilda bestämmelser om tjänstebrott?

Svaran

-

Mahdollisia kehittämistarpeita virkarikosten seuraamuksissa?

Vastaus

-

Eventuella utvecklingsbehov i fråga om påföljderna för tjänstebrott?

Svaran

-

Arvionne arviomuistiossa esitetyistä ehdotuksista?

Vastaus

Juristiliitto korostaa sitä, että vastuun perusteita arvioitaessa on otettava lähtökohdaksi se, että julkisen tehtävän hoitamisessa aiheutuneet vahingot korvataan vahingonkärsineelle. Ensisijaisesti näkökulman tulee näin olla julkisyhteisön ja työnantajan vastuuta korostava.

Mikäli vahingon aiheuttaneen vastuulle jää tuottamuksellinen teko, joka useimmiten on seurausta puutteellisista työnteon edellytyksistä, tulee olla selvää, että vahingon aiheuttaneen vastuuta on arvioita tämän mukaisesti. Juristiliiton näkemyksen mukaan tuottamuksellisesta virkarikosvastuusta tulee luopua.

Er bedömning om förslagen i promemorian?

Svaran

-

Arvionne selvityksessä esitetyistä ehdotuksista?

Vastaus

Juristiliitto toteaa, että ehdotuksissa on paljon sellaisia ajatuksia, joiden osalta ei selvitystä ole viety kovinkaan pitkälle, eikä niiden pohjalta ole otettavissa juurikaan kantaa. Esimerkiksi standardoinnin osalta (“...jokaisella rikosoikeudellisen virkavastuun piirissä olevalla on tiedossa, mitkä ovat tätä koskevat virkavelvollisuudet”) Juristiliitto toteaa, että ajatus on sinällään puollettava, mutta myös toisaalta vaikeasti toteutettava. Käytännössä julkisen tehtävän hoitaminen ja sen sisältö vaihtelee niin merkittävästi eri tehtäväalueilla ja tehtävän hoitaminen on myös yhteiskunnan kehitykseen liittyvää, jolloin tällaiseen yksiselitteiseen standardoimiseen tuskin koskaan päästäisiin. Myöskään tuomioiden standardointiin on jo riippumattomuusnäkökulmasta vaikea nähdä päästävän.

Samoin Juristiliitto toteaa, että esimerkiksi ehdotusta tuomioiden ja esitutkimateriaalin verkossa julkaisusta voidaan pitää esimerkkinä siitä, että selvityksessä on osittain päädytty jokseenkin erikoisiin ajatuksiin juurikaan taustoja selvittämättä. Tästä syystä Juristiliitto toteaa, että jatkoselvityksessä tulisi perusteellisemmin keskittyä siihen, mikä asiassa on ydin: oikeudenloukkausten estäminen, niiden kompensoiminen ja vastuun kohdentuminen oikein ja oikeasuhtaisesti huomioiden tahallisuuden ja tuottamuksen erot sekä ne syyt, jotka tosiasiallisesti johtavat vastuukysymysten aktualisoitumiseen (tahallinen rikos vai esimerkiksi puutteelliset toimintaedellytykset).

Er bedömning om förslagen i utredningen?

Svaran

-

Muita huomioita

Vastaus

-

Övriga synpunkter

Svaran

-

Tuomainen Jenni
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry